CADRUL DE REGLEMENTĂRI PRIVIND PROCEDURA RECUNOAȘTERII ȘI EXECUTĂRII SENTINȚELOR ARBITRALE STRĂINE ÎN SISTEMUL CONVENȚIEI DE LA NEW YORK DIN 1958

Diana LAZĂR,
magistru în drept, lector (USM)

Integrarea în circuitul mondial a valorilor și cunoștințelor și dezvoltarea comerțului exterior al exponenților comerciali ai Republicii Moldova sunt marcate inclusiv de mediul juridic referitor la arbitrajul comercial internațional, precum și de aderența la practicile consacrate în domeniul eficacității internaționale a hotărârilor arbitrale străine. Or, producerea efectelor juridice este finalitatea originară a procesului arbitral, care, în context internațional, trebuie să fie asigurat cu mecanisme, proceduri și reglementări suficient de previzibile și obiective pentru a oferi justițiabililor din arbitraj garanția satisfacției drepturilor lor încălcate.

În acest sens, problematica recunoașterii și executării hotărârilor arbitrale străine este constant cercetată prin prisma celui mai important tratat internațional în domeniul arbitrajului, și anume, Convenția de la New York din 1958 privind recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale străine[1]. Atât doctrina, cât și practica judiciară, consacră avantajul procedurii de recunoaștere și executare a unei sentințe arbitrale într-un alt stat decât cel unde a fost elaborată, față de cea a unei hotărâri judecătorești străine[2], datorită uniformizării create de aplicarea Convenției de la New York în cele 146 de state parte la aceasta. În același timp, pe plan național a fost recunoscută importanța acestui mecanism sub egida dezideratului de „Acces la justiție și executarea hotărârilor judecătorești" stipulat la pilonul III al Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016, care urmărește, *inter alia*, îmbunătățirea mecanismului de recunoaștere și executare a hotărârilor emise de instanțele judecătorești străine, inclusiv de tribunalele arbitrale[3].

Cu toate acestea, sistemul convențional uniformizat pentru recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale străine nu este exhaustiv în privința aspectelor procedurale, lăsând statelor de recepție a hotărârii arbitrale străine dreptul să decidă în privința organizării procedurii de integrare a sentinței arbitrale străine în ordinea sa internă. Totodată, Convenția de la New York din 1958 și îndelungata și vasta sa aplicare a generat un set de principii directoare și standarde pentru legislațiile naționale și practicile judecătorești ale statelor membre. Astfel, se conturează întrebări ce țin de aplicarea și interpretarea uniformă a prevederilor Convențiilor, ținând cont de particularitățile de procedură civilă ale statelor membre.

În acest sens, studierea și aplicarea uniformizată a regulilor și principiilor setate de Convenția de la New York din 1958 constituie un cadru propice căruia se vor conforma legislațiile naționale.

Convenția de la New York stabilește unele principii de bază pentru organizarea procedurilor de recunoaștere și executare, cum ar fi:

– „tratamentul național" al sentințelor arbitrale străine în privința condițiilor și a cheltuielilor pentru recunoaștere și executare;

– interzicerea statuării privind fondul litigiului în privința căruia se expune sentința arbitrală;

– limitarea exhaustivă a temeiurilor de refuz al recunoașterii și executării sentințelor arbitrale.

Regulile de procedură reglementate expres de Convenția de la New York se rezumă la documentele ce vor fi prezentate odată cu cererea de recunoaștere și executare, forma și modul de autentificare a acestora, limba în care vor fi expuse. În consecință, „regulile de procedură în vigoare pe teritoriul unde sentința este invocată" vor reglementa alte importante chestiuni, cum ar fi: autoritatea competentă de a decide privind recunoașterea și executarea sentinței arbitrale străine, limitele competenței acesteia, posibilitatea contestării deciziei acestei autorități; termenul în care trebuie inițiată cererea de recunoaștere și executare din momentul pronunțării sentinței de tribunalul arbitral; confidențialitatea procesului de recunoaștere și executare etc.

Cu toate acestea, dreptul național poate dezvolta reglementări în privința aspectelor de procedură doar „în condițiile stabilite în articolele" Convenției[4]. Prezentul articol își propune analiza prevederilor convenționale, prin prisma practicii judecătorești relevante, a dreptului comparat și a soluțiilor oferite de doctrina specializată, în scopul de a oferi linii directorii în aplicarea Convenției procedurii de recunoaștere și executare a hotărârilor arbitrale străine în Republica Moldova.

1. Reglementări convenționale privind procedura de recunoaștere și executare a sentințelor arbitrale străine

Convenția de la New York prezenta un document de avangardă încă la momentul adoptării sale, rămânând, și după 60 de ani, unul din cele mai eficiente tratate internaționale în domeniul comerțului internațional. Aceasta se datorează, în parte, reglementărilor conven-

ţionale, de la care Statele semnatare nu pot deroga, în virtutea adagiului latin *pacta sunt servanda (convenţiile trebuie respectate)* sau *rebus sic standibus*[5]. În acelaşi timp, prevederile dreptului naţional nu pot să contravină normelor Convenţiei, şi nici scopurilor în care aceasta a fost adoptată[6].

1.1. Principiul „tratamentului naţional" al sentinţelor arbitrale străine

Articolul III al Convenţiei de la New York stabileşte că „statele contractante vor recunoaşte autoritatea unei sentinţe arbitrale şi vor încuviinţa executarea acestei sentinţe conform regulilor de procedură în vigoare pe teritoriul unde sentinţa este invocată în condiţiile articolelor" stabilite în Convenţie. În acelaşi timp, Convenţia proclamă regula esenţială, conform căreia sentinţelor arbitrale străine „nu vor fi impuse condiţiuni mult mai riguroase, nici cheltuieli de judecată mult mai ridicate, decât acelea care sunt impuse pentru recunoaşterea sau executarea sentinţelor arbitrale naţionale". Iar în cazul când forul sesizat nu dispune de reguli specifice sentinţelor străine, acestora li se vor aplica, în condiţiile Convenţiei, normele stabilite pentru executarea sentinţelor arbitrale naţionale.

Istoria art. III al Convenţiei din 1958 îşi are originile în Convenţia de la Geneva privind executarea sentinţelor arbitrale străine din 1927, care conţinea prevederi similare. În cadrul lucrărilor conferinţei de la New York din 1958 au existat propuneri de a insera în Convenţie reguli uniforme de procedură pentru recunoaşterea şi executarea sentinţelor arbitrale străine, care au fost respinse la propunerea Secretarului General al ECOSOC[7], pe motivul că astfel de norme convenţionale ar crea dificultăţi de aplicare în practică[8].

Art. III face trimitere la „regulile de procedură ale statului unde sentinţa este invocată", ce se referă doar la prevederile care vizează în ce modalitate va fi încuviinţată recunoaşterea şi executarea, şi nicidecum privind cazurile potrivit cărora aceasta ar putea fi refuzată. Acest articol operează cu doi termeni „reguli de procedură" şi „condiţii", cea din urmă noţiune fiind mai largă, ceea ce nu e întâmplător, date fiind propunerile de utilizare exclusivă a termenului „reguli de procedură" evocate în timpul lucrărilor de elaborare a Convenţiei[9]. Opţiunea realizată urmăreşte delimitarea clară a domeniului de reglementare lăsat în competenţa *lex fori*, care nu poate deroga de la principiile stabilite de Convenţie. Această delimitare a fost evidenţiată şi în practica judiciară, Curtea de Casaţie a Italiei explicând că „regulile de procedură" la care se face referinţă trebuie interpretate în sens retrâns, „de ex. jurisdicţia unei Curţi de Apel, cererea care trebuie înaintată etc., şi nu în măsura în care să stabilească «condiţii»"[10]. Această interpretare este coerentă cu practica anterioară în Italia, unde, în 1976, Tribunalul din Napoli a respins cererea de reexaminare a sentinţei arbitrale, pe motiv că aceasta era permis de art.798 al Codului de procedură civilă, care se referea la reexaminarea, în unele cazuri, a hotărârilor judecătoreşti străine, pe motiv că acestea ar constitui „reguli de procedură pe teritoriul unde sentinţa este invocată", în sensul art.III al Convenţiei. Instanţa a statuat că „art.III vizează aşa aspecte, cum ar fi cererea de executare, jurisdicţia competentă etc., şi nicidecum condiţii substanţiale, care sunt stabilite prin însăşi Convenţie"[11].

Totuşi, a doua propoziţie a art.III al Convenţiei utilizează termenul „*more onerous conditions*" (în trad. oficială în română „condiţiuni mult mai riguroase"), ceea ce poate crea confuzii cu termenul din prima propoziţie. În a doua parte a art.III se vizează însă exclusiv „condiţiunile" „regulilor de procedură" ale forului sesizat şi necesită a fi distins de norma din prima frază.

Astfel, statele parte la Convenţie pot să stabilească reguli separate pentru recunoaşterea şi executarea sentinţelor arbitrale străine, cu condiţia că acestea nu vor stabili „condiţiuni mult mai riguroase sau cheltuieli mult mai ridicate" decât cele pentru sentinţele arbitrale naţionale. Numeroase state reglementează doar procedura de recunoaştere, dintre care majoritatea conţin reguli specifice recunoaşterii şi executării sentinţelor arbitrale străine. Puţine sunt statele unde legea forului stabileşte reguli specifice de executare (*exequatur*) a sentinţelor arbitrale străine, ulterior recunoaşterii acestora în statul respectiv. În consecinţă, problema „condiţiunilor mult mai riguroase" apare, în principal, la faza de recunoaştere a hotărârilor arbitrale străine[12].

Aspectele procedurale privind recunoaşterea şi executarea sentinţelor arbitrale străine, reglementate de legislaţiile statelor membre trebuie să fie circumscrise condiţiilor şi principiilor stabilite de Convenţia de la New York din 1958.

Cu toate acestea, s-a considerat necesar de a reglementa prin norme convenţionale unele elemente ale procedurii de recunoaştere şi executare a sentinţelor arbitrale străine, în scopul respectării principiului general de eficacitate maximă, sau *pro-enforcement bias*.

1.2. Prevederi procedurale reglementate de Convenţia de la New York

Chiar dacă statele au libertatea de a elabora norme de procedură, Convenţia stabileşte unele reguli importante în această privinţă, şi anume: sarcina probaţiei (art.V(1)), documentele obligatorii de a fi prezentate de solicitant pentru a obţine recunoaşterea şi executarea sentinţelor arbitrale străine (art.IV) şi cazurile de refuz invocate *ex officio* de forul solicitat (art.V (2)). Prin aceste reguli de procedură s-a realizat un progres remarcabil faţă de prevederile Convenţiei de la Geneva din 1927, având obiectivul de a atinge maxima eficacitate a sentinţelor arbitrale pe plan internaţional.

I. Sarcina probaţiei

Conform Convenţiei de la New York, pârâtului îi incumbă sarcina de a aduce, în faţa autorităţii competente din statul de recepţie, dovada existenţei vreunui temei de refuz al recunoaşterii şi executării sentinţei arbitrale. Sarcina probaţiei a fost inversată în Convenţia de la New York, faţă de Convenţia de la Geneva din 1927,

care atribuia solicitantului recunoaşterii şi executării obligaţia de a demonstra întrunirea tuturor condiţiilor pentru a obţine eficacitatea sentinţei arbitrale în favoarea sa. Orientarea sarcinii probaţiunii către pârâtul procesului de recunoaştere şi executare a sentinţei arbitrale a marcat succesul Convenţiei de la New York. Astfel, solicitantul nu are decât să prezinte cererea de recunoaştere şi executare, însoţită de un număr limitat de acte care demonstrează existenţa şi autenticitatea convenţiei arbitrale şi a sentinţei arbitrale. Cu referire la aceasta, practica judiciară a interpretat că solicitantul ar trebui totuşi să demonstreze validitatea convenţiei arbitrale, iar pârâtul – doar invaliditatea sa[13]. Această interpretare nu este însă coerentă cu prevederile Convenţiei de la New York, care stabileşte explicit la art.V alin.(1) lit.a) obligaţia celui care invocă invaliditatea convenţiei să aducă dovada în acest scop. Solicitantul îşi realizează obligaţia de a proba *prima facie* existenţa juridică a convenţiei prin documentele pe care este obligat să le anexeze la cerere, conform art.IV al Convenţiei.

În consecinţă, partea recalcitrantă va trebui să aducă proba existenţei vreunui temei, în baza căruia instanţa ar putea să refuze recunoaşterea şi executarea sentinţei arbitrale, precum şi a conţinutului şi temeiului stabilit de legea conform căreia se face, eventual, calificarea temeiului invocat. Temeiurile de refuz ce pot fi invocate de pârât în acest scop sunt exhaustiv stipulate în art.V al Convenţiei de la New York din 1958.

II. Cerinţe obligatorii stabilite de Convenţia de la New York pentru solicitantul recunoaşterii şi executării sentinţei arbitrale străine

Art.IV al Convenţiei de la New York are obiectivul de a stabili reguli pentru solicitantul recunoaşterii şi executării sentinţei arbitrale străine, care are, la această primă etapă a procedurii, sarcina de a proba admisibilitatea cererii sale şi care trebuie să prezinte doar dovezile *prima facie* în acest scop.

Art.IV stabileşte:

„Partea care cere recunoaşterea şi executarea trebuie să prezinte odată cu cererea:

a) originalul sentinţei autentificat în modul cuvenit, sau o copie a acestui original întrunind condiţiile cerute pentru autenticitatea sa;

b) originalul convenţiei de arbitraj arătate în art. II sau o copie întrunind condiţiile cerute pentru autenticitatea sa.

Dacă menţionata sentinţă sau menţionata convenţie nu este redactată într-o limbă originală a ţării în care sentinţa este invocată, partea care cere recunoaşterea şi executarea sentinţei va trebui să producă o traducere a acestor piese în această limbă. Traducerea va trebui să fie certificată de un traducător oficial, sau de un traducător cu jurământ, ori de un agent diplomatic sau consular".

Comparativ cu prevederile Convenţiei de la Geneva din 1927, prin art.IV Convenţia de la New York a realizat un progres semnificativ, eliminând una din marile bariere la circulaţia internaţională a sentinţelor arbitrale, „dublul exequatur". Convenţia din 1927 prevedea la art.4 că partea care cere recunoaşterea şi executarea sentinţei arbitrale pe lângă originalul sentinţei arbitrale trebuia să anexeze:

– dovada că sentinţa este definitivă în ţara în care a fost pronunţată; şi

– dacă va fi necesar, să facă dovada că sentinţa cade sub incidenţa Convenţiei, că sentinţa a fost dată în conformitate cu convenţia de arbitraj şi de tribunalul competent în conformitate cu convenţia arbitrală, s-a constituit conform acordului între părţi, sau în conformitate cu legea aplicabilă procedurii arbitrale.

Astfel, pentru a demonstra că sentinţa este definitivă, solicitantul trebuia să apeleze la instanţele de judecată din statul unde sentinţa a fost pronunţată, pentru a obţine titlul de executare silită[14]. În acelaşi timp, unele instanţe îşi declinau jurisdicţia, deoarece pârâtul nu dispunea de bunuri sau sediul în statul respectiv, creând dificultăţi substanţiale părţii aflate în căutarea satisfacerii drepturilor sale.

Chiar dacă textul proiectului iniţial al Convenţiei de la New York rămânea fidel condiţiilor anterior stipulate în Convenţia de la Geneva, delegaţia olandeză s-a opus vehement „dublului exequatur", fiind susţinuţi în acest sens şi de alţi reprezentanţi[15]. Aşa-numita „propunere olandeză" a fost satisfăcută la Conferinţa de la New York din 1958, unde s-a convenit că partea care cere recunoaşterea şi executarea nu are obligaţia de a face dovada conformităţii sentinţei cu demonstrarea satisfacerii unor condiţii negative, ci va trebui doar să prezinte originalul autentificat al sentinţei arbitrale şi originalul convenţiei de arbitraj, demonstrând *prima facie* admisibilitatea cererii sale[16].

Art.IV reprezintă astfel un set exhaustiv de formalităţi, pe care trebuie să le îndeplinească solicitantul, iar legislaţiile naţionale nu pot impune alte cerinţe suplimentare în acest sens. Mai mult decât atât, aceste prevederi se vor aplica pentru dovada hotărârii, nu doar în procedura de recunoaştere şi executare a sentinţei arbitrale, dar şi în alte cazuri, cum ar fi invocarea obiecţiei de *res judecata*, sau când recunoaşterea sentinţei este o chestiune incidentală.

a) Prezentarea sentinţei arbitrale, conform art.IV alin.(1) lit.a) a Convenţiei de la New York din 1958

Solicitantul trebuie să prezinte, odată cu cererea sa, originalul sentinţei arbitrale, autentificată în mod cuvenit sau copia certificată corespunzător.

Convenţia nu stabileşte ce se înţelege prin „sentinţă arbitrală", noţiunea urmând a fi dedusă din art.I alin. (2), ce vizează „ nu numai sentinţe date de către arbitri numiţi pentru cazuri determinate, ci, de asemenea, şi acelea care sunt date de către organe de arbitraj permanente cărora părţile li s-au supus". Deseori instanţele de drept comun recepţionează hotărâri ale tribunalelor arbitrale desemnate „decizii", „ordine", ceea ce produce confuzii şi pot conduce la interpretări eronate. Totuşi,

practica judiciară stabileşte corect, în numeroase decizii, că instanţele trebuie să determine, în primul rând, dacă actul prezentat tratează substanţial o cauză şi dacă este final în privinţa obiectului acţiunii. De obicei, o sentinţă arbitrală trebuie să conţină analiza cauzei *de facto* şi *de iure*, poate implica interpretări ale contractului, să facă referinţe la competenţa jurisdicţională şi materială, la validitatea convenţiei de arbitraj etc.

Convenţia de la New York nu stabileşte anumite cerinţe substanţiale pentru sentinţa arbitrală, cum ar fi forma, conţinutul, alte formalităţi privind aceasta. Ele rămân a fi reglementate de *lex arbitri*.

Din norma art.IV alin.(1) lit.a) se subînţelege necesitatea respectării formei scrise, dat fiind că solicitantul trebuie să prezinte originalul sau copia sentinţei arbitrale. Majoritatea legislaţiilor naţionale prevăd obligativitatea formei scrise[17], aceasta fiind stabilită şi de art.31 alin.(1) al Legii model UNCITRAL privind arbitrajul comercial internaţional.

Printre alte cerinţe referitor la hotărârea arbitrală, practica judiciară în materie de recunoaştere şi executare a hotărârilor arbitrale străine a mai statuat privind necesitatea indicării în sentinţa arbitrală a numelor părţilor litigiului soluţionat prin arbitraj, prezenţa semnăturilor arbitrilor, a datei adoptării sentinţei. Aceste cerinţe sunt general acceptate şi pe deplin motivate, având scopul de a proba veridicitatea şi existenţa sentinţei arbitrale, precum şi cunoaşterea momentului din care aceasta produce efecte juridice.

În cazul în care, după regulile procedurii arbitrale se prevede că părţile vor primi doar extrasul de pe sentinţă care va fi semnat numai de preşedintele tribunalului arbitral, şi nu de către arbitrii care au pronunţat sentinţa, în situaţia dată copia sentinţei vizate nu este în conformitate cu prevederile art.IV al Convenţiei.

Anumite discuţii sunt provocate de necesitatea sentinţei de a conţine motivele pe care se întemeiază. Această chestiune este guvernată de legea aplicabilă procedurii arbitrale, care, în unele cazuri, poate permite emiterea unei sentinţe nemotivate[18], ceea ce nu reprezintă în mod cert un temei de refuz al recunoaşterii sentinţei, conform Convenţiei de la New York. Totuşi, această situaţie a fost uneori sancţionată de practica judiciară, sub temeiul încălcării ordinii publice a statului unde sentinţa este invocată[19].

Aceste păreri au fost contestate în doctrină şi în jurisprudenţă, invocând insuficienţa temeiurilor pentru a declara atingeri de ordine publică internaţională. Unele hotărâri pot, de exemplu, conţine o parte motivată, dar care prezintă motive contradictorii, fie acestea sunt deosebit de neclare, neputând fi considerate ca atare. În aceste cazuri, recunoaşterea acestor sentinţe ar putea fi de asemenea respinsă? Or, Convenţia de la New York, dar şi alte convenţii internaţionale în materii şi legislaţiile naţionale stabilesc strict interdicţia de a se expune privind fondul litigiului, ceea ce ar face judecătorul care ar evalua suficienţa motivelor prezentate de tribunalul arbitral. Mai mult decât atât, ţinând cont de unul din avantajele substanţiale ale arbitrajului, confidenţialitatea, părţile pot stabili, prin convenţia arbitrală, interzicerea prezentării motivelor în sentinţa arbitrală, în virtutea principiului autonomiei de voinţă. Asemenea situaţii nu ar putea da temei de a invoca încălcarea ordinii publice. În această ordine de idei, Curtea de Apel din Bremen, Germania, a stabilit că sentinţa arbitrală care nu conţinea faptele cauzei şi motivele pe care era pronunţată nu constituie o violare a ordinii publice internaţionale a Germaniei, chiar dacă, în cazul unei sentinţe arbitrale naţionale aceasta ar fi putut fi sancţionată. Curtea a statuat că „ordinea publică internaţională a Germaniei ar putea fi violată doar dacă sentinţa ar fi fost pronunţată în condiţiile unei proceduri deosebit de contrare principiilor legii procedurale germane, şi care nu ar fi existat dacă ar fi fost respectate principiile legale obişnuite”[20]. Deci, părţile ar trebui să acorde atenţie formei hotărârii arbitrale, începând cu momentul redactării convenţiei arbitrale, evitând astfel, problemele care ar putea interveni la faza recunoaşterii şi executării acesteia.

Un alt subiect de analiză privind sentinţa arbitrală, ce se prezintă spre recunoaştere şi executare, priveşte sentinţele arbitrale interimare şi sentinţele arbitrale parţiale. Convenţia de la New York stabileşte că dacă o sentinţă nu „a devenit încă obligatorie pentru părţi”, recunoaşterea şi executarea acesteia poate fi refuzată în temeiul art.V alin.(1) lit.e), fără a face delimitări între diferite tipuri de sentinţe arbitrale.

O sentinţă arbitrală interimară nu prezintă o adjudecare finală a cauzei la care se referă, putând fi supusă unei revizuiri ulterioare de către arbitralul tribunal. O sentinţă parţială este, din contra, o decizie finală a tribunalului arbitral în privinţa unei chestiuni izolate de alte capete de cerere, care poate fi, sau trebuie, constatată mai devreme, până la încheierea procedurii arbitrale, cum ar fi, de exemplu, competenţa tribunalului arbitral, validitatea convenţiei arbitrale, elemente de bază ale răspunderii contractuale ş.a.[21]. Legislaţiile naţionale şi jurisprudenţa stabilesc că sentinţele arbitrale interimare nu pot beneficia de Convenţia de la New York pentru a fi recunoscute şi executate, în timp ce sentinţele parţiale intră în câmpul de reglementare a Convenţiei. Totuşi, din cauza deselor confuzii, când o hotărâre este denumită „interimară”, chiar dacă e „parţială”, instanţele sesizate analizează caracterul lor final şi obligatoriu pentru părţi. Cu toate acestea, practica judiciară nu este uniformă, iar legislaţiile naţionale nu conţin norme clare în acest sens, de aceea este important ca părţile şi arbitrii să se asigure că sentinţele parţiale sunt clare, definitive şi limitează interpretările.

Important este de a sublinia că o hotărâre arbitrală este finală şi obligatorie prin sine, şi aceasta nu trebuie confundată cu alte încheieri sau dispoziţii ale tribunalului arbitral, cum ar fi de dispunere a unei expertize, a unor măsuri conservatorii. De asemenea, este necesară delimi-

tarea tranzacţiilor încheiate de părţi, care, de asemenea, pun capăt procedurii arbitrale, de sentinţele arbitrale. Tranzacţiile nu pot fi supuse recunoaşterii şi executării în sistemul Convenţiei de la New York, pe când o hotărâre arbitrală emisă în baza tranzacţiei între părţi este calificată de a aplica Convenţia în acest scop.

Cerinţe privind sentinţa arbitrală prezentată conform Convenţiei de la New York din 1958

Hotărârea arbitrală trebuie prezentată instanţei sesizate în original, „autentificată în modul cuvenit", sau în copie ce întruneşte „toate condiţiile cerute pentru autenticitatea sa", la alegerea solicitantului.

Scopul acestor norme este, aşa cum o evocă discuţiile preliminare adoptării Convenţiei şi practica judiciară, de a dovedi că sentinţa prezentată spre recunoaştere şi executare este una veridică, textul său este autentic şi aceasta este aptă de a produce efecte juridice. Convenţia de la New York operează cu doi termeni în acest scop, „autentificarea" („authenticated") şi „certificarea" („certified"), acestea presupunând noţiuni diferite. Operaţiunea de autentificare se referă la confirmarea veridicităţii sentinţei şi că aceasta a fost pronunţată de autoritatea competentă, arbitrii. Operaţiunea de certificare însă urmăreşte confirmarea, emisă de o autoritate abilitată, a conformităţii unei copii cu originalul. Chiar dacă versiunea în română nu a preluat traducerile consecvente ale noţiunii de „certificare" a copiei sentinţei, utilizând o versiune mai lungă, ce vizează respectarea „condiţiilor cerute pentru autenticitatea sa", aceasta induce operaţiei aceeaşi misiune, cu toate că poate produce confuzie cu termenul de „autentificat".

Convenţia de la New York nu stabileşte conform cărei legi se va efectua autentificarea sentinţei arbitrale, nici legea conform căreia va fi realizată certificarea, lăsate, în mod intenţionat, sub genericul modalităţilor „cuvenite", iniţiativă ce avea scopul de a lăsa instanţelor sesizate o mai mare libertate în aprecieri. Practica judiciară a adus două soluţii în acest sens, una formală, şi alta mai liberală. Astfel, instanţele judecătoreşti italiene au decis că autentificarea originalului sentinţei arbitrale trebuie să se conformeze *lex fori*[22], aceeaşi interpretare strictă fiind adoptată şi de instanţele din Bulgaria[23] şi Brazilia[24]. Totuşi, în majoritatea cazurilor instanţele au decis ca autentificarea să fie supusă fie condiţiilor stipulate de *lex fori*, fie de legea statului unde, sau conform legii căruia a fost pronunţată sentinţa.

În ultimul deceniu, practica judiciară a demonstrat o nouă tendinţă, mult mai liberală, care se întemeiază pe faptul că dovada nu este cerută decât dacă un anumit fapt este contestat. Astfel, în numeroase hotărâri judecătoreşti, instanţele au decis că un original al sentinţei neautentificat, sau chiar o copie nelegalizată a sentinţei ar putea fi suficiente, dacă pârâtul nu ridică pretenţii referitor la autenticitatea sentinţei sau la conformitatea copiei. Astfel, Înalta Curte din Hong Kong a considerat suficientă o copie a hotărârii certificată doar de avocat, cu ce pârâtul nu a fost de acord, însă nu a contestat că această copie ar fi neautentică[25]. Aceeaşi poziţie a fost demonstrată şi în practica judecătorească a SUA[26], Spania[27], Elveţia[28], Germania[29], Canada[30].

Cu toate acestea, unele instanţe în alte state solicită ca sentinţa să fie confirmată de un ofiţer public sau un notar din statul de origine, confirmat de un ofiţer consular din statul unde sentinţa se invocă[31], fie cu respectarea procedurilor prescrise de Convenţia de la Haga cu privire la suprimarea cerinţei supralegalizării actelor oficiale străine (apostilă).

Instituţia sau persoana abilitată cu dreptul de autentificare a originalului sentinţei arbitrale, nefiind precizate de Convenţia de la New York, rămân în competenţa *lex fori*. Dacă notarul sau personalul consular sunt, în toate cazurile, soluţia cea mai formalistă, în alte state, cum ar fi Austria, India, Suedia, Belgia sentinţa poate fi autentificată de preşedintele sau secretarul instituţiei de arbitraj permanente sub auspiciile căreia a fost constituit tribunalul arbitral, sau chiar de înşişi arbitri[32].

Dificultăţi ar putea apărea la autentificarea sentinţelor arbitrale date de arbitraje ad-hoc. În acest caz, preşedintele tribunalului arbitral ar trebui să se îngrijească ca hotărârea să fie autentificată, în modul stabilit de legea statului de origine, de un notar. Această acţiune ar simplifica mult ulterioara prezentare şi, eventual, traducere a acestei hotărâri arbitrale.

O altă problemă de interpretare a art. IV (1) (a) se pune în privinţa copiei certificate a sentinţei arbitrale. Este necesară în acest caz o autentificare a originalului sentinţei, sau nu? Art. IV este ambiguu în acest sens, prevăzând că copia trebuie să întrunească condiţiile pentru autenticitatea sa. Această traducere în limba română diferă de textul original în limba engleză al aceleiaşi norme: „The duly authentificated original award or a duly certificated copy thereof", care s-ar traduce: originalul sentinţei autentificat în mod cuvenit, sau copia certificată a acesteia. Astfel, „copia certificată a acesteia" se poate referi atât la originalul sentinţei, cât şi la originalul autentificat în modul cuvenit. Într-adevăr, o copie certificată a originalului sentinţei nu vorbeşte decât despre faptul că această copie este conformă cu originalul, nu şi despre autenticitatea sentinţei însăşi. Cu toate acestea, a obliga să fie prezentată copia certificată de pe originalul autentificat în modul cuvenit, ar fi o condiţie excesiv de formalistă. În practică mai este întâlnită şi o altă soluţie, de a autentifica semnătura acelei persoane care a certificat copia sentinţei, ceea ce duce însă la formarea unor „lanţuri" de semnături.

b) Prezentarea convenţiei arbitrale conform art.IV alin.(1) lit.b) a Convenţiei de la New York din 1958

Conform art.IV alin.(1) lit.b), solicitantul trebuie să prezinte şi „originalul convenţiei arătate în articolul II sau o copie întrunind condiţiile cerute pentru autenticitatea sa".

Ca şi în cazul sentinţei arbitrale, această condiţie vizează demonstrarea *prima facie* a existenţei unei con-

venţii arbitrale, în care îşi are sursa competenţa tribunalului arbitral.

Respectarea acestei prevederi provoacă în practică interpretări diferite, în special, în art.IV alin.(1) lit.b) se face referinţă la art.II al Convenţiei, care stipulează cerinţe referitoare la convenţia arbitrală. Aceasta ridică unele inconsecvenţe în practica judiciară şi întrebări dacă pot sau nu instanţele să evalueze la etapa prezentării cererii, dacă convenţia arbitrală anexată este sau nu una care corespunde condiţiilor stipulate în art.II al Convenţiei? Aceasta ar duce la tratarea *ex officio* a unei chestiuni, care este, conform art.V alin.(1) lit.a), un temei de refuz al recunoaşterii sentinţei, doar dacă este invocat de pârât, căruia îi este atribuită, inclusiv, sarcina probaţiei în acest sens. Mai mult decât atât, aceasta ar contraveni scopului art.IV[33], care vizează exclusiv formalităţi procedurale şi nicidecum condiţii substanţiale, care urmează a fi judecate la a doua etapă a procedurii.

Astfel, cum ar trebui să procedeze instanţa, la momentul primirii cererii, dacă convenţia anexată este semnată de alte entităţi decât cele care sunt vizate în sentinţa arbitrală prezentată, sau dacă convenţia nu este semnată de un reprezentant abilitat al părţii, fie dacă aceasta constă într-un schimb de mesaje electronice, sau dacă pârâtul invocă ca aceasta ar fi contrafăcută, etc.? Astfel de situaţii intervenite în practica judiciară dau soluţii diferite şi, uneori, contradictorii. Forul sesizat este pus în faţa dificilei provocări de a găsi limita între analizarea *prima facie* a documentelor prezentate, atât cât este necesar pentru a putea purcede la examinarea cererii în procedura prescrisă de *lex fori*, şi expunerea pe marginea unei chestiuni care vizează validitatea convenţiei arbitrale, dacă, de exemplu, este respectată forma scrisă, sau dacă este aceasta valabilă conform legii aplicabile.

Elocventă este decizia Curţii Supreme a Spaniei în cazul *Yucos Oil Co. v. Dardana Ltd.,*din 2002, când convenţia arbitrală prezentată era încheiată între o companie olandeză şi pârâtul, compania spaniolă. Sentinţa arbitrală prezentată spre recunoaştere se referea la o companie din Anglia, companie-fiică a întreprinderii olandeze şi pârâtul din Spania. În timpul procedurii arbitrale pârâtul a ridicat constant chestiunea privind nevalabilitatea convenţiei arbitrale pe motiv că aceasta este încheiată între alţi subiecţi decât cei în litigiu, motiv prezentat instanţei spaniole la momentul depunerii cererii de recunoaştere şi executare a sentinţei de către compania din Anglia. Instanţa a respins cererea de recunoaştere şi executare pe motiv că ar contraveni art. IV alin.(1) lit.b) al Convenţiei, deoarece convenţia prezentată nu era semnată „între părţi". Curtea a explicat că, chiar dacă aceasta nu este în drept să examineze *sua motu* capacitatea părţilor de a încheia convenţia de arbitraj, instanţa are totuşi obligaţia, conform art.IV, de a decide dacă există o convenţie de arbitraj între părţi. În caz contrar, aceasta nu ar putea accepta spre examinare cererea de recunoaştere şi executare a sentinţei[34]. În cazuri similare, în care mandatul semnatarilor convenţiei arbitrale este contestat de pârât, instanţele de judecată au respins obiecţiile ridicate, pe motiv că la momentul primirii cererii aceasta nu trebuie să examineze asemenea chestiuni, pârâtul având dreptul să conteste validitatea convenţiei arbitrale pe acest motiv ulterior[35].

Multe decizii judecătoreşti vizează forma scrisă obligatorie pentru convenţia arbitrală. Astfel, instanţele consideră de competenţa acestora să examineze dacă convenţia prezentată este în forma scrisă, aşa cum o cere art.II al Convenţiei, refuzând examinarea cererilor însoţite de convenţii arbitrale nesemnate de părţi[36], sau schimburi de scrisori prin fax, care nu probau încheierea univocă a convenţiei arbitrale[37], sau care erau ilizibile[38].

Totuşi, deseori instanţele nu indică corect temeiul în virtutea căruia resping examinarea cererii depuse, făcând referire la art.IV alin.(1) lit.b), dar cu menţiunea că „nu a fost semnat de persoanele autorizate", sau „convenţia arbitrală nu este valabilă", care, de fapt nu constituie temeiuri de refuz conform normei art.IV, ci cad sub incidenţa art.V alin.(1) lit.a). Judecătorii îşi pot întemeia refuzul conform art.IV doar dacă nu a fost prezentat „originalul" sau copia care să întrunească „condiţiile pentru autenticitatea sa".

În condiţiile art.II, convenţia arbitrală urmează a fi în formă scrisă şi trebuie să conţină referiri la numele părţilor, semnăturile şi data semnării acesteia. Totuşi, în condiţiile lumii moderne, convenţiile arbitrale sunt încheiate în forme diferite, care pun instanţele în situaţia interpretării normelor Convenţiei.

Chiar dacă respectarea condiţiilor de formă ce ar afecta valabilitatea convenţiei urmează a fi examinate ulterior, la prima etapă instanţa trebuie să decidă *prima facie,* dacă în forma prezentată convenţia satisface cerinţele art.IV. Astfel, conform art.II alin.(2) al Convenţiei de la New York, convenţia de arbitraj poate fi încheiată ca şi „o clauză compromisorie inserată într-un contract, sau un compromis semnat de părţi, sau cuprinse într-un schimb de scrisori sau telegrame".

Chiar dacă Convenţia nu prevede schimbul de scrisori prin telefax, acestea sunt consacrate precum că întrunesc condiţiile de „formă scrisă". Ele nu necesită a fi scrise de mână, iar indicarea numelui expeditorului este suficient, fără o semnătură olografă. Cu toate acestea, în privinţa scrisorii expediate prin telefax, prin care destinatarul confirmă acceptul său, practica judiciară solicită semnătura olografă[39]. Această interpretare este coerentă cu intenţiile delegaţilor la sesiunile preliminare adoptării Convenţiei de la New York[40], unde propunerea de a admite încheierea convenţiei arbitrale prin oferta neechivocă, la care nu a fost recepţionată contestaţia destinatarului a fost respinsă.

Prezentarea confirmării privind expedierea documentului prin aparatul de fax şi copia scrisorii recepţionate prin fax este recunoscută de instanţele de judecată

drept conforme cu norma art.IV alin.(1) lit.b). Situaţia nu este similară însă pentru scrisorile expediate în formă electronică, care, conform practicii judiciare, nu se conformă condiţiilor art.II al Convenţiei. Această interpretare este menţinută şi de Comisia Naţiunilor Unite pentru Dreptul Comerţului Internaţional (UNCITRAL) în recomandările sale privind interpretarea art.II al Convenţiei.

Convenţia Naţiunilor Unite privind Utilizarea Comunicaţiilor Electronice în Contractele Internaţionale (CUCECI)[41], care nu este încă în vigoare, ar putea schimba practica de aplicare a art.II în privinţa mesajelor electronice, recunoscând ca fiind „în formă scrisă" convenţiile arbitrale încheiate prin mijloace de comunicaţii electronice[42]. Aplicarea normelor acestei Convenţii va produce o schimbare radicală în practica judiciară, art.II al Convenţiei de la New York necesitând reformulări şi completări. Totuşi, în situaţia actuală, în scopul unei certitudini juridice, este recomandabilă utilizarea mijloacelor consacrate, iar în cazul comunicaţiilor electronice, a semnăturilor electronice, care se vor conforma prevederilor art.IV al Convenţiei de la New York.

O altă întrebare apare datorită diferenţei făcute de art. IV al Convenţiei, care stipulează că originalul sentinţei arbitrale trebuie autentificat, pe când o asemenea autentificare nu este necesară pentru originalul convenţiei de arbitraj. Răspunsul la această întrebare îl găsim în istoricul Convenţiei de la New York, astfel autorii au propus ca articolul IV să includă:

„(a) originalul sentinţei arbitrale sau copia certificată de pe aceasta;

(b) originalul convenţiei arbitrale sau copia certificată de pe aceasta" [43].

La Conferinţa de la New York, delegaţia din Belgia a venit cu propunerea de a insera în textul Convenţiei cuvintele „copia autentificată" a sentinţei arbitrale şi a convenţiei de arbitraj. Însă propunerea delegaţiei din Belgia a fost adoptată numai pentru paragraful (a) şi respectiv respinsă pentru (b), din motivul de a nu formaliza excesiv cerinţele impuse solicitantului recunoaşterii şi executării sentinţei arbitrale.

Certificarea copiei convenţiei arbitrale vizează, aşa cum a fost arătat *supra*, exclusiv validarea conformităţii copiei cu originalul. În lipsa stipulaţiilor clare ale Convenţiei, această formalitate poate fi realizată fie conform *lex fori*, fie conform legii aplicabile convenţiei arbitrale, sau alte soluţii oferite de dreptul conflictual al forului.

Producerea traducerilor hotărârii şi convenţiei arbitrale

Art. IV(2) al Convenţiei de la New York din 1958 prevede: „dacă menţionata sentinţă sau menţionata convenţie nu este redactată într-o limbă originală a ţării în care sentinţa este invocată, partea care cere recunoaşterea şi executarea sentinţei va trebui să producă o traducere a acestor piese în această limbă. Traducerea va trebui să fie certificată de un traducător oficial, sau de un traducător cu jurământ, ori de un agent diplomatic sau consular".

În Convenţia de la Geneva din 1927 era prevăzut în art.4 că traducerea „poate fi cerută", însă delegaţia olandeză a propus ca în Convenţia de la New York să fie inserat „va trebui să producă", transformând dispoziţia în obligaţie pentru solicitant, cu scopul de a asigura forului sesizat instrumente tehnice de bună înţelegere a actelor prezentate.

Un alt aspect problematic ţine de care autoritate a cărei ţări va fi competentă să certifice traducerea? Naţionalitatea translatorului sau agentului diplomatic sau consular nu a fost indicată intenţionat de către autorii Convenţiei de la New York, lăsând astfel ca certificarea să poată fi efectuată după legea ţării în care sentinţa arbitrală a fost dată sau în conformitate cu legea ţării unde sentinţa este invocată. Astfel, partea care cere executarea are de regulă posibilitatea de a face traducerea la un traducător oficial, la un traducător licenţiat al ţării unde se cere recunoaşterea şi executarea, ori de către un agent diplomatic sau consular[44].

Deciziile instanţelor privind art. IV(2) al Convenţiei indică că acestea au acceptat traducerea efectuată de un traducător oficial din ţara în care sentinţa este invocată, fie din ţara în care sentinţa a fost pronunţată. Certificarea traducerii de către un agent diplomatic sau consular al ţării în care sentinţa a fost pronunţată este, de regulă, suficientă şi nu va trezi îndoieli privitor la autenticitatea traducerii conţinutului sentinţei arbitrale sau a convenţiei de arbitraj.

Art.IV alin.(2) nu indică vreo normă privind momentul sau termenul de prezentare a traducerii solicitate, aşa cum se face în alin.(2). Astfel, acest aspect rămâne a fi reglementat de legea procesuală a forului, practica demonstrând o abordare pragmatică, solicitându-se, de regulă, producerea traducerilor la momentul depunerii cererii.

Scopul art. IV a fost de a uşura cât mai mult condiţiile ce urmează a fi îndeplinite de solicitant, astfel acest articol trebuie să fie interpretat în sens liberal. Cerinţele stabilite de art.IV sunt exhaustive, iar legislaţiile naţionale trebuie să se conforme acestora, fără a adăuga noi formalităţi sau exigenţe în această privinţă, aşa cum o prescrie art. III al Convenţiei. Totuşi, aceste norme convenţionale pot fi completate, acolo unde lasă loc, de dreptul naţional. Prevederile naţionale trebuie circumscrise condiţiilor stipulate în Convenţie, iar, în cazul când acestea stabilesc un regim mai favorabil decât cel al Convenţiei, acesta urmează să se aplice cu precădere, aşa cum o stabileşte art.VII al Convenţiei de la New York.

Cu toate acestea, legislaţiile naţionale ale statelor prevăd cerinţe suplimentare, contrare obiectivelor Convenţiei de la New York. De exemplu, în Bulgaria, până în 2004, solicitantul era obligat să prezinte un certificat de la o instanţă de judecată prin care să se confirme că sentinţa arbitrală era finală şi obligatorie, ceea ce contravine art.IV şi art.III al Convenţiei. Această normă a fost

detectată, a fost ridicată obiecţia privind neconformitatea sa, fiind exclusă ulterior din legislaţia Bulgariei. În India solicitantul trebuia să prezinte dovada că sentinţa arbitrală prezentată este străină, iar în Indonezia să anexeze o confirmare a unui reprezentant diplomatic al statului unde sentinţa a avut loc arbitrajului precum că sentinţa arbitrală a fost pronunţată într-un stat parte la Convenţia de la New York[45].

Astfel, studierea şi cunoaşterea prevederilor dreptului naţional privind procedura de recunoaştere şi executare a sentinţelor arbitrale este importantă pentru a putea asigura eficacitatea maximă a sentinţelor arbitrale într-un spaţiu legal stabilit de Convenţie, interpretat corect şi uniform.

2. Unele aspecte de procedură lăsate spre reglementare de dreptul naţional

Prevederile Convenţiei de la New York nu sunt suficiente pentru recunoaşterea şi executarea hotărârilor arbitrale străine, legislaţiile naţionale având puterea de a reglementa, în condiţiile stabilite de Convenţie, aspectele neacoperite de domeniul de aplicare a acesteia. Statul care va învesti cu putere juridică un act emis într-o altă jurisdicţie, şi mai mult, ce emană de la o sursă de justiţie bazată pe autonomia de voinţă a părţilor, trebuie să dispună de filtrele legale apropriate care să asigure protecţia ordinii publice, a celor mai importante principii ale orânduirii sociale, politice şi juridice, precum şi a drepturilor fundamentale garantate de acesta.

De asemenea, sistemele de drept diferite şi cadrul juridic eterogen impun adaptarea principiilor stabilite de Convenţie în realitatea cadrului legal naţional prin legile procesuale ale forului. Astfel, partea care doreşte să beneficieze de efectele sentinţei arbitrale, trebuie să se refere la legislaţia naţională a forului pentru a determina tipul de procedură pe care trebuie să-l urmeze, instanţa competentă să soluţioneze cererea sa, termenul de prescripţie, alte aspecte de procedură. Acesta va fi, de asemenea, interesat să cunoască mediul în care se va desfăşura procedura de recunoaştere şi încuviinţare spre executare, care să îi ofere suficiente mijloace de garanţie, respectul confidenţialităţii, proceduri de contestare ulterioare a deciziei forului etc.

În acest sens, statele parte la convenţie demonstrează practici diferite, reglementând procedura de recunoaştere şi executare a sentinţei arbitrale prin referinţă directă sau incorporare a normelor Convenţiei de la New York în dreptul naţional, prin legislaţiile de procedură civilă interne, sau în actele legislative specifice arbitrajului comercial internaţional. Procedura stabilită pentru sentinţele arbitrale străine poate fi specifică acestora, fie aceeaşi ca şi pentru hotărârile judecătoreşti străine, cu derogările stabilite de Convenţie.

Legislaţia Republicii Moldova reglementează procedura de recunoaştere şi executare a sentinţelor arbitrale străine în cap. XLII al Codului de procedură civilă[46], capitolul VII al legii cu privire la arbitrajul comercial internaţional[47]. În conformitate cu prevederile art.475 alin.(1) din Codul de procedură civilă, procedurii de recunoaştere şi executare a sentinţelor arbitrale străine îi sunt aplicate dispoziţiile referitoare în acest sens recunoaşterii şi executării hotărârilor judecătoreşti străine, cu unele excepţii. Această asimilare a procedurii lasă loc de unele interpretări şi lacune, unele aspecte specifice arbitrajului şi sentinţelor necesitând a fi luate în considerare la etapa recunoaşterii şi executării sentinţei arbitrale.

Tipul de procedură conform căreia va fi examinată cererea de recunoaştere şi executare este guvernată de *lex fori*. Legislaţiile naţionale nu prezintă vreo uniformitate în acest sens, fiind cunoscute proceduri civile clasice contradictorii, proceduri simplificate, orale, proceduri *ex parte*.

În Germania, de exemplu, legea cu privire la arbitraj stabileşte proceduri mult mai simplificate decât regimul existent anterior, destul de formalist. Astfel, nu sunt prescrise audieri orale, decât în cazul când pârâtul invocă unele temeiuri de refuz al recunoaşterii, în baza probelor aduse de acesta, sau dacă instanţa consideră că sentinţa ar putea aduce atingeri ordinii publice[48]. Totuşi, în situaţia când solicitantul cere aprobarea unui ordin de executare preliminară, sau pentru luarea de măsuri conservatorii, instanţa poate decide prin procedura *ex parte*, fără a audia cealaltă parte. În practică însă, asemenea acţiuni nu sunt luate fără informarea pârâtului decât în cazurile când instanţa consideră că dacă ar cunoaşte, acesta ar putea împiedica realizarea acestor acţiuni.

Convenţia de la New York nu prevede termenul limită în care poate fi depusă cererea de recunoaştere şi executare a sentinţei arbitrale străine. Problematica termenului de prescripţie este una în continuă dezbatere în doctrină. Prescripţia extinctivă este mijlocul de stingere a dreptului material subiectiv la acţiune prin neexercitarea acestuia într-un termen stabilit de lege[49]. Astfel, în cazul nerespectării acestui termen legal, titularul dreptului subiectiv la acţiunea de recunoaştere şi executare a sentinţei arbitrale străine va fi decăzut, pierzând astfel dreptul său de apărare pe cale ofensivă în justiţie. Aceasta însă nu îl privează de a beneficia de executarea voluntară a sentinţei arbitrale de către pârât, deoarece aceste obligaţii îi sunt încă imputate.

Legislaţiile naţionale diferă substanţial în această privinţă[50], tratând diferit însăşi natura acesteia. Astfel în statele din sistemul de drept continental, termenul de prescripţie este privit ca şi problemă de fond, pe când dreptul *Common law* îl califică problemă de procedură. Aceasta are un impact esenţial asupra determinării legii care va guverna chestiunea termenului de prescripţie în privinţa dreptului de a cere recunoaşterea şi executarea silită a sentinţei arbitrale străine.

Astfel, în sistemul continental, prescripţia extinctivă va fi supusă legii aplicabile dreptului subiectiv la care se referă, adică *lex causae*, care îi stabileşte regimul său juridic[51]. În acest caz, instanţa sesizată, dacă este dintr-

un stat care împărtăşeşte această calificare, va aplica legea aplicabilă cauzei pentru a determina dacă termenul prescris a fost respectat.

În dreptul *Common law* însă termenul de prescripţie este reglementat de lex fori, inclusiv şi condiţiile în care acesta poate fi suspendat sau întrerupt[52]. Totuşi, conform unui studiu al UNCITRAL[53], multe state nu conţin vreun termen limită pentru iniţierea cererii de recunoaştere şi executare a sentinţei arbitrale[54]. În unele legislaţii, se face distincţie între acţiunea de recunoaştere şi cel de executare, prima nefiind limitată de vreun termen, în timp ce pentru executare se cunosc termeni de la 3 luni la 30 ani. Astfel, termenul de înaintare a cererii de recunoaştere şi executare variază, în China şi Canada fiind de 2 ani; 3 ani în Federaţia Rusă, România, Kârgâzstan, 6 ani în Singapore, 10 ani în Elveţia, sau 20 ani în Germania[55].

Există sisteme de drept în care termenul de prescripţie priveşte dreptul de a cere şi obţine încuviinţarea executării silite, iar nu executării propriu-zise, cum este cel adoptat de Statele Unite. Astfel, în Statele Unite, sentinţele arbitrale străine pot fi propuse spre executare în termen de trei ani, iar sentinţele naţionale în termen de un an.

La examinarea cererii de recunoaştere şi executare a unei sentinţe arbitrale străine în Republica Moldova, judecătorul va examina respectarea termenului de prescripţie conform art.1624 al Codului civil al Republicii Moldova, care stipulează că „prescripţia extinctivă a dreptului la acţiune este guvernată de legea aplicabilă dreptului subiectiv". Prin urmare, legea aplicabilă fondului litigiului va reglementa şi prescripţia extinctivă. Pentru cazurile când legea Republicii Moldova este *lex causae*, termenul de prescripţie extinctivă pentru dreptul la acţiunea pentru obţinerea recunoaşterii şi executării sentinţei arbitrale străine nu este expres stabilit nici de Legea cu privire la arbitrajul comercial internaţional, nici de Codul de procedură civilă. Conchidem astfel că va fi aplicat termenul de prescripţie general de prescripţie extinctivă, care este de trei ani, conform art.267 al Codului civil al Republicii Moldova.

Această diversitate de reglementări şi calificări implică o atenţie deosebită părţilor la arbitraj, în scopul evitării pierderii dreptului de a solicita recunoaşterea şi executarea sentinţei arbitrale.

Competenţa instanţelor naţionale în materie de recunoaştere şi executare a sentinţelor arbitrale străine în sistemul Convenţiei de la New York

Convenţia de la New York nu specifică detalii privind instituţiile care sunt competente să decidă în privinţa recunoaşterii şi executării sentinţelor arbitrale cărora se aplică, făcând referinţă generică la „autoritatea competentă". Statele au puterea de a decide care sunt aceste autorităţi competente.

În practica internaţională, recunoaşterea şi executarea sentinţelor arbitrale străine sunt, în cele mai dese cazuri, în competenţa unor autorităţi judiciare, fie, uneori, a unei oficialităţi publice, cum ar fi oficiul ombudsmanului, oficiul soluţionării litigiilor economice[56]. Majoritatea statelor, în special cele occidentale, abilitează cu aceste atribuţii acele instanţe judecătoreşti, care, în mod normal ar avea jurisdicţie pentru încuviinţarea executării silite a unei sentinţe arbitrale naţionale[57]. Substanţial este faptul că această chestiune este lăsată în competenţa *lex fori*.

Legislaţiile naţionale stabilesc pentru competenţa teritorială a instanţelor de judecată următoarele trei criterii:

– locul domiciliului sau a reşedinţei pârâtului;

– locul unde se desfăşoară afacerea pârâtului;

– locul unde urmează a fi executată sentinţa arbitrală (de ex.: locul unde sunt situate bunurile).

Uneori solicitantul poate să aleagă instanţă, conform unuia din aceste criterii, fie acestea se aplică de drept.

O problemă specifică în privinţa competenţei jurisdicţionale pentru recunoaşterea şi executarea sentinţelor arbitrale străine intervine, în special, în statele federative. Deseori, atât instanţele provinciale, districtuale, statale, cât şi cele federale pot avea competenţă, în dependenţă de materia litigiului la care sentinţa se referă.

În contextul internaţional în care sentinţele rezultate din arbitrajul comercial internaţional îşi pot valorifica efectele, există tentaţia de a căuta să se obţină cât mai multe şi eficiente rezultate. În situaţia unor legislaţii naţionale încă destul de diferite, titularii sentinţelor vor căuta regimul care le este cel mai convenabil, chiar dacă sunt puţine sau deloc legăturile cu acesta. Atare fenomen cunoscut ca *forum shopping* dă curs întrebării, ce legătura cu statul de recepţie ar trebui, totuşi, să demonstreze o sentinţă arbitrală străină pentru a fi recepţionată cererea privind recunoaşterea şi încuviinţarea executării într-un stat?

Chiar dacă legislaţiile naţionale nu prevăd anumite condiţii în acest sens, motivele pentru care se solicită recunoaşterea şi executarea sentinţei arbitrale este dorinţa titularului acesteia de a beneficia de efectele pe care sentinţa arbitrală le produce şi să se prevaleze de drepturile care i se cuvin şi care decurg din aceasta.

Jurisprudenţa s-a expus în mai multe cazuri asupra necesităţii existenţei unei oarecare legături cu statul în care se solicită recunoaşterea şi executarea. Curtea districtuală din New York explică că o instanţă nu poate avea competenţă asupra tuturor peroanelor de pe planetă, care au încheiat o convenţie de arbitraj în conformitate cu Convenţia de la New York. Este necesar a demonstra o oarecare bază pentru aceasta, care ar putea să reiasă din „rezidenţa pârâtului, activităţile sale, consimţământul său, locul unde se găsesc proprietăţile sale"[58]. Aceeaşi interpretare se regăseşte şi în alte hotărâri judecătoreşti ale instanţelor SUA, prin care se evidenţiază însă două puncte de legătură: sediul pârâtului în SUA, fie prezenţa bunurilor acestuia în spaţiul SUA[59].

În *Common law*, au fost înregistrate cazuri de înlăturare a competenţei, în temeiul *forum non conveniens*,

ceea ce provoacă incertitudini şi controverse, atentând la uniformitatea interpretărilor normelor Convenţiei. Doctrina *forum non conveniens* nu îşi are bazele în normele constituţionale, fiind tratată ca şi temei procedural[60] pentru declararea lipsei competenţei jurisdicţionale, intervenind atunci când „considerentele de utilitate, corectitudine şi economie judiciară sunt periclitate”[61]. Fiind invocat de pârât, acest temei supune instanţa la o analiză complexă a cazului, pentru a găsi echilibrul între motivele private şi cele de interes public. Prin urmare, nu este posibil de a respinge cererea în temeiul *forum non conveniens,* dacă nu există alte foruri alternative mai adecvate pentru cazul în speţă[62].

În celebra speţă *Monegasque De Reassurances S.A.M. v. Nak Naftogaz* din Ucraina, Curtea de Apel de Circuitul 2 a statuat că prima parte a art.III al Convenţiei de la New York, ce solicită instanţelor de exequatur să aplice „regulile de procedură din statul unde sentinţa este invocată” , în „condiţiile stabilite în articolele următoare”, se referă doar la chestiunile de fond. Iar unica limitare în ceea ce priveşte chestiunile de procedură vizează norma stabilită în partea a doua a art.III, adică să nu stabilească „condiţiuni mult mai riguroase” sau costuri mult mai ridicate decât pentru sentinţele naţionale. Astfel, atâta timp cât se încadrează în aceste limite, orice reguli de procedură naţionale ar fi obligatorii, la care instanţa încadrează şi temeiul de *forum non conveniens*[63].

Îngrijorarea pentru care s-a recurs la acest temei a constat în încercările creditorilor de a cere recunoaşterea şi executarea sentinţelor arbitrale în numeroase state, doar pentru a-l atrage pe debitor în numeroase proceduri judiciare şi a exercita, astfel, presiuni nedrepte asupra acestuia[64]. Acest argument prezintă unele inconsistenţe, deoarece debitorul are obligaţia de a onora sentinţa arbitrală, având dreptul de a alege când să plătească, evitând astfel dificultăţile enunţate.

Forum non conveniens nu este stipulat de Convenţie, deci invocarea acestuia ar contraveni principiului expunerii exhaustive a temeiurilor de refuz al recunoaşterii şi executării sentinţelor arbitrale. Aplicarea acestui temei este criticată de doctrinari, dar şi de magistraţi. Asociaţia barourilor din New York a explicat că „regulile de procedură naţionale trebuie să se conforme condiţiilor stabilite prin art.V al Convenţiei”, iar „*forum non conveniens*” este contrar acestuia[65].

Puterea discreţionară a instanţei de judecată

Conform Convenţiei de la New York, instanţei competente îi este atribuită o putere discreţionară, dat fiind libertatea acordată acesteia de a decide, chiar şi în cazul unui temei prevăzut de art.V alin.(1) să recunoască şi încuviinţeze executarea, sau să refuze aceasta. Atare discreţie este lesne de perceput din textul oficial în engleză a Convenţiei, în care, la art.V se utilizează cuvântul „*may”*(în română „poate”), ceea ce sugerează că aceasta nu este obligată să respingă cererea în cazul temeiurilor indicate. Totuşi, alte texte oficiale, dar şi traducerea în română se îndepărtează de la această formulare, folosind „nu vor fi refuzate … decît dacă”, care exclud puterea discreţionară.

Chiar dacă obiectivul lăsării acestei libertăţi vizează, în principal, atingerea principiului „eficacităţii maxime” a sentinţelor arbitrale, există opinii care contrazic puterea discreţionară a instanţelor[66], chiar dacă uneori aceasta ar fi pozitivă. Situaţiile de incertitudine şi imprevizibilitate create de unele hotărâri judecătoreşti contradictorii[67], luate în cazuri similare, contravin înseşi obiectivelor Convenţiei. În plus, Convenţia conţine un alt instrument important, şi anume, imputarea sarcinii probaţiei pentru temeiurile de refuz pârâtului.

Făcând abstracţie de unele cazuri nefericite, practica judiciară nu prezintă totuşi semnale majore de abuz de această putere, atât în statele unde puterea discreţionară a curţilor este recunoscută, cât şi acolo unde aceasta nu există.

O altă limitare a competenţei instanţei de judecată sesizate ţine de încadrarea stabilită prin art.V alin. (2), aceasta neputând să refuze *ex officio* cererea de recunoaştere şi executare decât dacă constată unul din cele două temeiuri prevăzute la art.V alin. (2), încălcarea ordinii publice şi a domeniului de arbitrabilitate. Aceasta deoarece, aşa cum consideră profesorul român Octavian Căpăţînă, etalonul arbitrabilităţii şi al ordinii publice, sub toate formele sale, ca obstacole împotriva intrusiunii unei sentinţe arbitrale străine în ţara primitoare, îi configurează principiile legislaţiei locale din acel stat[68].

Căi de atac ale deciziei instanţei de judecată referitor la recunoaşterea şi executarea sentinţelor arbitrale străine

Decizia instanţei de judecată privind recunoaşterea şi executarea sau refuzul de a recunoaşte şi încuviinţa executarea sentinţei arbitrale străine reprezintă un act judiciar al statului de recepţie, care, la rândul său poate fi, dacă legea forului o prevede, contestat în instanţele superioare. Această posibilitate este justificată prin prisma sistemului judiciar naţional, însă poate provoca prelungirea excesivă a procesului, ceea ce contravine unuia din caracterele substanţiale ale arbitrajului, operativitatea şi rapiditatea. Provocările părţilor implicate în arbitraj sunt de a cunoaşte aceste proceduri, iar ale instituţiilor internaţionale de a încerca o uniformizare a oportunităţilor de contestare, fie de a scurta aceşti termeni[69].

În majoritatea statelor, cererea de recunoaştere şi executare se depune în instanţele rangul întâi, deciziile acestora putând fi ulterior contestate în instanţele de apel, apoi cu recurs, la Curţile Supreme[70]. În situaţia când cererile se soluţionează în procedură simplificată, deciziile în privinţa lor se contestă, de obicei, fie la aceeaşi instanţă, fie la una superioară, în termene destul de restrânse, de la 5 la 14 zile. O a treia situaţie înregis-

tratată în legislaţiile naţionale este posibilitatea unică de contestare, la Curtea Supremă. Termenele de înaintare a contestaţiilor (apel fie recurs) se situează între 5 zile şi o lună.

În literatura de specialitate, se invocă necesitatea respectării, inclusiv de instanţele judecătoreşti naţionale, a principiului fundamental al Convenţiei de la New York, privind „prezumţia regularităţii" sentinţelor arbitrale şi a atitudinii de „pro-executare". Astfel, în unele state decizia de refuz a recunoaşterii şi executării sentinţei arbitrale poate fi supusă contestării, în timp ce decizia de încuviinţare nu poate fi atacată[71].

Un alt aspect problematic la etapa apelului şi/sau recursului la decizia de recunoaştere sau de refuz a sentinţei arbitrale ţine de temeiurile în baza cărora poate fi înaintată o contestare la această decizie, care sunt stipulate de *lex fori*. În general, acestea ţin de incorectitudinea aplicării reglementărilor procedurale, precum şi de erori grave nesancţionate de prima instanţă.

Alte îngrijorări, ce pot influenţa negativ eficacitatea sentinţelor arbitrale reprezintă efectul suspensiv al apelului sau recursului introdus. Acesta va prelungi şi mai mult perioada de injustiţie pentru partea în favoarea căreia este sentinţa arbitrală. Un studiu arată totuşi că majoritatea legislaţiilor naţionale[72] prevăd posibilitatea solicitării suspendării executării deciziei de recunoaştere şi executare, doar dacă este invocată, argumentată de pârât şi încuviinţată de instanţă. În alte cazuri, odată cu introducerea apelului sau recursului, executarea sentinţei este automat suspendată.

În acest context, este însă necesară o precizare. În unele legislaţii, cum este cea a Republicii Moldova[73], sau a Federaţiei Ruse, încheierea instanţei privind recunoaşterea şi încuviinţarea executării silite a hotărârii arbitrale străine nu este suficientă pentru a realiza executarea silită. Odată cu devenirea încheierii irevocabile, adică dacă nu a fost atacată cu recurs în termenul stabilit de lege, în baza acesteia se eliberează un titlu executoriu, care serveşte drept act juridic pentru demararea acţiunilor de executare silită. Astfel, chiar dacă executarea încheierii este suspendată, nu se poate afirma o suspendare directă a executării silite a sentinţei arbitrale.

Un alt aspect procedural care este lăsat în seama reglementărilor naţionale ale statelor este citarea părţilor şi participarea acestora în procesul de examinare a cererii de recunoaştere şi executare a sentinţei arbitrale străine. Reglementările în această privinţă depind de tipul de procedură stabilit. Astfel, în majoritatea cazurilor citarea debitorului se efectuează în conformitate cu legea procesuală a forului, însă neprezentarea acestuia nu împiedică examinarea cererii.

Principiul confidenţialităţii arbitrajului comercial internaţional la etapa recunoaşterii şi executării sentinţelor arbitrale străine

Confidenţialitatea este unul din cele mai atractive avantaje ale arbitrajului comercial internaţional, fiind protejat cu abnegaţie pe parcursul procedurii arbitrale[74]. Dorinţa părţilor de a asigura confidenţialitatea litigiului şi a convenţiilor între acestea reiese din însăşi convenţia de arbitraj, prin care acestea îşi manifestă voinţa de a conferi tranşarea diferendului lor arbitrajului. Însă ce se întâmplă cu această dorinţă a părţilor la etapa recunoaşterii şi executării în instanţele de drept comun, unde principiul publicităţii este, de asemenea, un atribut substanţial al actului de justiţie. Acesta este fundamentat şi de art.6(1) al Convenţiei Europene pentru Drepturile Omului (CEDO), care stabileşte dreptul persoanelor la judecarea cauzelor în mod public, iar hotărârea va fi pronunţată public.

În consecinţă, legislaţiile procedurale ale statelor membre la CEDO prevăd publicitatea procesului ca şi regulă, reglementând excepţiile de la aceasta, în condiţiile stabilite de art.6(1) al CEDO. Prin urmare, examinarea cererii de recunoaştere şi executare a sentinţei arbitrale se va efectua cu respectarea regulii publicităţii, aceasta însemnând că unele informaţii referitoare la părţi, litigiul între părţi, fie la sentinţă vor deveni publice, banalizând, astfel, orice atribut al confidenţialităţii conferit arbitrajului.

Problematica oportunităţii asigurării confidenţialităţii, sau, cel puţin, a unei intimităţi, pentru procedurile vizând recunoaşterea şi executarea sentinţelor arbitrale este una destul de complexă, analizată pe larg în doctrină şi expusă, deja pe alocuri, şi în practica judiciară. Scopul primar al acesteia este de a găsi un echilibru între voinţa părţilor de a menţine confidenţiale informaţiile referite în arbitraj şi standardele internaţionale recunoscute privind procesul echitabil.

Noţiunea confidenţialităţii este înţeleasă prin referinţă la următoarele categorii de informaţii: cea referitoare la existenţa însăşi a litigiului; numele părţilor, a arbitrilor implicaţi în procesul arbitral; acuzaţiile ridicate de părţi; documentele utilizate în cursul arbitrajului (memoriile părţilor, declaraţiile scrise, rapoartele experţilor, procesele verbale ale şedinţelor şi audierilor, etc.); declaraţiile orale şi scrise ale părţilor, martorilor, experţilor; deliberările arbitrilor[75].

În Noua Zeelandă[76], confidenţialitatea este atribuită prin lege arbitrajului şi recunoscută, ca rezultat, şi sentinţelor arbitrale. În Franţa şi Anglia, confidenţialitatea este recunoscută ca şi atribut implicit al arbitrajului, fiindu-i acordat, caz după caz, o atenţie specială. În alte state, cum ar fi Suedia sau Australia, practica judiciară solicită menţiunea expresă a respectării confidenţialităţii stabilită de părţi în convenţia arbitrală[77].

Cea mai clară poziţie privind aceste aspecte se regăseşte în precedentele judiciare din Marea Britanie. Instanţele engleze au recunoscut în dese cazuri că confidenţialitatea în procesul arbitral trebuie să fie protejată, cu excepţia cazului când, pe motiv de interes public, este necesar ca o hotărâre de judecată să devină publică[78].

Analiza sumară, în scopul prezentei lucrări, arată

că subiectul confidenţialităţii la etapa recunoaşterii şi executării a devenit unul sensibil, fiind deja analizat în practica judiciară. Chiar dacă încă nu există suficiente interpretări similare celor din Anglia, se pot totuşi determina anumite tendinţe de a extinde sfera confidenţialităţii agreate convenţional de părţi la procedura de recunoaştere şi executare a sentinţelor. Interpretările aduse art.6(1) al CEDO sunt favorabile acestor interpretări. Aceste dezvoltări demonstrează încă o dată despre evoluţia continuă a instituţiei arbitrajului internaţional şi a locului major pe care acesta îl are în infrastructura legală privind comerţul internaţional[79].

După cum am văzut *supra*, recunoaşterea şi executarea sentinţelor arbitrale străine se întemeiază pe normele Convenţiei de la New York din 1958 şi pe dispoziţiile dreptului comun, şi presupune sesizarea instanţei competente, depunerea documentelor cerute de Convenţie, respectarea procedurii stabilite de *lex proceduralis fori*, cu citarea părţilor, ascultarea lor în procedură contradictorie, sau prin procedură *ex parte*, pronunţarea unei decizii (încheieri) în privinţa cererii, care este susceptibilă de a fi atacată, iar după ce acestea rămân definitive, se urmăreşte învestirea cu formulă executorie prin titlul executoriu, urmată de o cerere adresată organului de executare. Aşa cum o arată practica, soluţionarea unei cereri de recunoaştere şi executare a sentinţei arbitrale străine poate dura la fel de mult ca o judecată în fond a litigiului, ceea ce constituie un dezavantaj ce nu poate fi ignorat şi care cântăreşte greu în alegerea căii pentru soluţionarea litigiului. De aici şi marele interes în uniformizarea acestor proceduri naţionale şi stabilirea unor bune standarde de operare. O altă soluţie vehiculată în doctrină vizează completarea şi modificarea Convenţiei de la New York, fie adoptarea unei noi convenţii internaţionale care să o înlocuiască.

Un studiu efectuat de UNCITRAL arată ca art.IV este interpretat foarte neechivoc, secretariatul propunând să se studieze posibilitatea unei asistenţe în scopul înlăturării acestei situaţii de incertitudine[80]. Astfel, în scopul asigurării unei circulaţii eficiente a sentinţelor arbitrale, în acelaşi ritm cu comerţul mondial, o atenţie deosebită necesită a fi acordată nu doar temeiurilor de refuz a recunoaşterii şi executării sentinţelor arbitrale străine, dar şi procedurii de recunoaştere şi executare. Aceasta trebuie să integreze o abordare specifică arbitrajului comercial internaţional, să fie eficientă, dar în acelaşi timp lipsită de constrângeri nejustificate faţă de sentinţele arbitrale străine.

Procesul de facilitare a efectelor extrateritoriale a sentinţelor arbitrale străine a fost realizabil datorită elementului de progres incontestabil al Convenţiei de la New York, prin asimilarea sentinţelor arbitrale cu actele jurisdicţionale interne din statul de recepţie, ca urmare a unei proceduri de recunoaştere bine încadrat de principiile fundamentale ale Convenţiei. Eforturile de studiere şi analiză constantă a dreptului comun, dar şi a practicii judiciare de forurile internaţionale specializate în arbitraj şi doctrină au contribuit la uniformizarea interpretării şi aplicării Convenţiei în statele membre. O provocare iminentă pentru legislaţiile şi magistraţii statelor ca Republica Moldova o constituie cunoaşterea acestor practici străine, a interpretărilor şi tendinţelor contemporane, dar coerenţa cu acestea a practicii judiciare naţionale şi perfecţionarea legislaţiei de aplicare a Convenţiei de la New York în Republica Moldova.

Acestea eforturi sunt indispensabile dacă Republica Moldova îşi propune să beneficieze de dezvoltare economică rezultată de un comerţ exterior dinamic, să atragă investiţii şi parteneri comerciali, pentru care arbitrajul comercial internaţional şi eficacitatea acestuia constituie unul din criteriile de bază ale activităţii economice internaţionale.

Note:

[1] *Tratate internaıionale*, 1999, vol. 15, p.169. Site-ul oficial al Convenţiei de la New York din 10 iunie 1958: http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/arbitration/NYConvention.html

[2] Un sistem mai performant de recunoaştere şi executare este instituit în Uniunea Europeană de Regulamentul nr. 44/2001 Consiliului, din 22 decembrie 2000, privind competenţa judiciară, recunoaşterea şi executarea hotărîrilor în materie civilă şi comercială // JO L 12, 16.1.2001, p. 1.

[3] Legea nr.231 din 25.11.2011 cu privire la aprobarea Strategiei de reformr a sectorului justiţiei pentru anii 2011-2016, publicatr on *Monitorul Oficial al RM,* nr.1-6, din 6.0.1.2012.

[4] Articolul III al Convenţiei de la New York din 1958.

[5] Adagiul latin „*pacta sunt servanda*" a fost exprimat în Codul lui Justinian ca „*sancimus nemini licere adversus pacta sua venire et contrahentem decipere*"(traducere: nu vom permite nimănui să-şi încalce propriile convenţii şi, prin urmare, să decepţioneze pe contractantul său). Canoanele medievale au abandonat cerinţele sau forma de a considera acordurile obligatorii pentru părţi, cu excepţia celor imorale sau ilegale. Ulterior, a fost acceptată opinia că acordurile vor rămâne obligatorii atâta timp cât situaţia rămâne neschimbată, adică *rebus sic standibus:* Brownlie I., *Principles of public international law*, 6 ed., Oxford University Press, 2003, p. 579-609.

[6] Convenţia de la New York din 1958, trebuie interpretată cu respectarea prevederilor art. 31 şi 32 ale Convenţiei de la Viena privind dreptul tratatelor, din 27 ianuarie 1980. În cazul unor ambiguităţi, termenii Convenţiei vor fi interpretaţi ţinând cont de contextul în care a fost elaborată aceasta şi obiectivele sale. Scopul primar al Convenţiei este proclamat ca fiind „promovarea comerţului şi soluţionarea litigiilor prin arbitraj", unul din principiile de bază fiind principiul eficacităţi maxime („pro-enforcement bias").

[7] Consiliul Economic şi Social al Organizaţiei Naţiunilor Unite.

[8] ECOSOC Draft Convention, art. II (UN DOC E/2704 and Corr.1); ICC Draft Convention, 1953, art.II (UN DOC E/C./373/Add.1).

[9] Comments on the Draft Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards: Note bz the Secretary General, UN DOC E/CONF.26/2, 6 Martie 1958, reprinted in Gaja, at III.B.1.7.

[10] Yearbook of Commercial Arbiration nr. XVIII, 1993, *Privelegiata Fabbrica Maraschino Excelsior Girolamo Luxando SpA v. Agrarcommertz AG, decizia Curţii de Casaţie din 15 ianuarie 1992*.

[11] Rivista di Diritto Internazionale Privato e Processuale, *La Naviera Grancebaco S.A. v Italgrani,* Decizia tribunalului din Napoli din 30 iunie 1976, p.861, 1977.

[12] Herbert Kronke, Patricia Nacimiento, Dirk Otto, Nicola Christine Port, Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards: A Global Commentary on the New York Convention, Kluwer Law International, Olanda, 2010, p.120.

[13] Herbert Kronke, Patricia Nacimiento, Dirk Otto, Nicola Christine Port, op.cit., p.211. Curtea de Apel din Celle, Schieds VZ 2004, p.167, decizia din 4 Septembrie 2003, Yearbook of Commercial Arbitration nr. XXX, 2005, p.532-533. OLG Schleswig, RIW 2000, decizia din 30 martie 2000, Yearbook of Commercial Arbiration nr. XXXI, 2006, p.655-656, Curtea de Apel din Schleswig, Germania.

[14] Martinez Ramona, *Recognition and enforcement of international arbitral awards under the United Nations Convention of 1958*, 1990, p.487.

[15] Sanders Pieter, *Quo Vadis arbitration?: sixty years of arbitration practice,* Kluwer Law International, 1999, p.68.

[16] Albert Jan Van den Berg, *The New York Arbitration Convention of 1958: Towards a Uniform Judicial Interpretation*, Denver/ Boston, Kluwer Law and Taxation Publishers, 1981, p.248.

[17] Legea Republicii Moldova cu privire la arbitrajul comercial internaţional din 2008, Legea Ucrainei cu privire la arbitrajul comercial internaţional din 1994; Legea Federaţiei Ruse cu privire la arbitrajul comercial internaţional din 1993, Noul Cod de procedură civilă al Franţei conform reformei din 14 ianuarie 2011; ş.a.

[18] De exemplu, Legea Indiei cu privire la arbitraj şi conciliere din 1996, sau în cazul când arbitrii statuează *ex aequo et bono* etc.

[19] Alvarez Henri C., *The implementation of the New York Convention in Canada*, // *Journal of Internaitonal Arbitration*, nr.25, 2008, p. 669-679, 676. Cazul *Food Services of America, Inc. v. Pan Pacific Specialties Ltd.*, 1997, CanLII 3604, Curtea Supremă a British Columbia, Canada; Cazul *Schreter v. Gasmac Inc*. 1992, 7 O.R. (3d) 608, Curtea din Ontario, Canada. Komarov Alexander, *The Arbitral award: some comments on the 1999 Swedish Arbitration Act* // *Arbitration International*, 2001, nr.17, p.411.

[20] Curtea de Apel din Bremen, OLG Bremen, BB 2000, anexa 12, Yearbook of Commercial Arbitration, nr. XXXI 2006, p. 648.

[21] Julien D.M. Lew, Loukas A.Mistelis, Stefal M.Krol, *Comparative International Commercial Arbitration, the Hague*: Kluwer International, 2003, p. 648-656 (q.24-19).

[22] Curtea de Casaţie a Italiei, decizia no.2919 din 14 martie 1995, *Societa Distillerie Meridionali v. Schuumans & Van Ginneken BV*, Yearbook Commercial Arbitration nr. XXI, 1996, p.607-609.

[23] Curtea Supremă de Apel, Colegiul civil, Departamentul civil nr.5, 23 februarie 1999, *ECONERG Ltd. v. National Electricity company A.D.*, Yearbook Commercial Arbitration nr. XXV, 2000, p.519-523.

[24] Art.37(1) al legii 9.307 din 23 septembrie 1996, prevede că autentificarea trebuie realizată de un consul al Braziliei, conform Legii Braziliei.

[25] *Medison Co. Ltd. v. Victor Far East Ltd*., decizia din 2000, Yearbook Commercial Arbitration nr. XXVI, 2001, p.776.

[26] *Mangistaumunaigaz Oil Production Association v. United World Trade Inc*., no.96-W4-1290-WDm decizia din 1997, Yearbook Commercial Arbitration nr. XXIV, din 1999, p. 811; *Bergesen v. Joseph Muller AG*, 701 F2d 928,, decizia din 1983, Yearbook Commercial Arbitration nr. IX, 1984, p. 494.

[27] Tribunalul Suprem, Camera Civilă, decizia din 1 aprilie 2003, *Satico Shipping Company Limited v. Maderas Iglesias*, Yearbook Commercial Arbitration nr. XXXII, 2007, p.582-590.

[28] Yearbook Commercial Arbitration nr. XXII 1997, p. 792-793.

[29] Oberlandesgericht, Munich, 17 decembrie 2008, Seller v. German Assignee, Yearbook Commercial Arbitration nr. XXXV 2010, p.359-361; Oberlandesgericht, Munich, 27 februarie 2009, *Carrier v. German Customer*, Yearbook Commercial Arbitration nr. XXXV, 2010, p.365-366.

[30] *Trans-Pacific Shipping Co. v. Atlantic & Orient Shipping Corp*., 1 FCR 154, Yearbook Commercial Arbitration nr. XXXI, 2006, p.605-606.

[31] Ph.Fouchard, Em.Gaillard, B.Goldman, *Traité de l'arbitrage commercial*, Litec, Paris, 1996, p.985.

[32] Albert Jan Van den Berg, *The New York Arbitration Convention of 1958*: …, p.256.

[33] Карабельников Б.Р., *Признание и приведение в исполнение международных арбитражных,* …Издательский дом " Юстицинформ", 2001, с.129.

[34] *Yucos Oil Co. v. Dardana Ltd.,* Yearbook Commercial Arbitration nr. XXVII, 2002, p.820.

[35] Curtea Supremă a Austriei, OGH, SZ 1991, 323, decizia din 22 mai 1991, Yearbook Commercial Arbitration nr.XXI, 1996, p. 522; Curtea de Apel din Bermude, *Sojuznefteexport v. Joc Oil Ltd*., Yearbook Commercial Arbitration nr.XV, 1990, p.398.

[36] Curtea Supremă a Spaniei, *Satico Shipping Co. Ltd. v. Maderas Iglesias*, decizia din 2003, Yearbook Commercial Arbitration nr.XXXII, 2007, p. 584-585.

[37] *Beromun Aktiengesellchaft v. Societa Industriale Agricola Tresse,* 471 F. Supp, Curtea districtuală a districtului de sud a New York, decizia din 1979, Yearbook Commercial Arbitration nr.1981, p.243,.

[38] Curtea de Apel din Celle, Germania, Schieds VZ 2004, decizia din 4 septembrie 2003, Yearbook Commercial Arbitration nr.XXXII, 2007, p. 552-553 – a refuzat o cerere pe motiv ca copia faxului prezentat nu prezenta într-o formă citeaţă convenţia arbitrală cu semnăturile părţilor.

[39] *Pal Australia Shipping Pty Ltd v. The Ship „Comandate",* FCA 1112, decizia Curtii Federale a Australiei din 22 august 2006, Yearbook of Commercial Arbitration nr. XXXII, 2007, p.224.

[40] Considerations of the Draft Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards, UN DOC E/CONF.26./L.52, din 5 iunie 1958, accesibil la : http://www.uncitral.org/pdf/english/travaux/arbitration/NY-conv/e-conf-26-1/52-N5813405.pdf

[41] Convenţia Naţiunilor Unite privind Utilizarea Comunicaţiilor Electronice în Contractele Internaţionale, adoptată la 25 noiembrie 2005,

[42] Notă explicativă a secretariatului nr. A/CN.9/WG.II/ WP.132, *„Inclusion of a reference to the 1958 New York Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards in the draft convention on the use of electronic communications in international contracts*", accesibilă la : http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/LTD/V04/565/78/PDF/V0456578.pdf?OpenElement

[43] Albert Jan van den Berg, *The New York Convention – Towards a uniform judicial* … Londra 1981, p.251.

[44] *Ibidem*, p.261-262.

[45] Kronke Herbert, Nacimiento Patricia, Otto Dirk, Christine Port Nicola, *Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards: A Global Commentary on the New York Convention*, Kluwer Law International, Olanda, 2010, p.190-191.

[46] Codul de procedură civilă al Republicii Moldova nr.225-XV din 30.05.2003 // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.111-115/451 din 12.06.2003.

[47] Legea Republicii Moldova cu privire la arbitrajul comercial internaţional, nr.24-XV din 22.02.2008 // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr. 88-89/316, din 20.05.2008. Intrată în vigoare la 20.06.2008. Legea cu privire la arbitrajul comercial internaţional este elaborată după Legea-model a Comisiei Naţiunilor unite pentru dreptul comercial internaţional(UNCITRAL) cu privire la arbitrajul comercial internaţional, din1985.

[48] Kröl Stefan, *Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards in Germany // International Arbitration Law Review*, 5, 2002, nr.5, p.160-177, p.164.

[49] Cojocaru Violeta, *Recunoaşterea şi executarea hotărârilor judecătoreşti străine în materie civilă în Republica Moldova*, p.68-69.

[50] UNCITRAL, Report on the survey relating to the legislative implementation of the Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards (New York, 1958), A/CN.9/656/Add.1, 24 pag. Accesibil la http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V08/541/30/PDF/V0854130.pdf?OpenElement

[51] Cojocaru Violeta, *Recunoaşterea şi executarea hotărârilor judecătoreşti străine în materie civilă în Republica Moldova*, p.69.

[52] *Antclizo Shipping Corporation & Ors v. The Food Corporation of India*, 1998, WASC 342, Curtea Supremă a Australiei de Vest, Australia, accesibil la http://www.austlii.edu.au/au/cases/wa/WASC/1998/342.html.

[53] UNCITRAL, Report on the survey relating to the legislative implementation of the Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards (New York, 1958), A/CN.9/656/Add.1, 24 pag. Anexa. Pag.11. Accesibil la http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V08/541/30/PDF/V0854130.pdf?OpenElement.

[54] Turcia, Slovenia, Suedia, Polonia, Italia, Japonia, Grecia, Luxembourg, Finlanda, Franţa, Republica Cehă, ş.a.

[55] Kronke Herbert, Nacimiento Patricia, Otto Dirk, Port Nicola Christine, *Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards: A Global Commentary on the New York Convention*, Kluwer Law International, Olanda, 2010, p.127-128.

[56] UNCITRAL, Report on the survey relating to the legislative implementation of the Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards (New York, 1958), A/CN.9/656/Add.1, p.2. Accesibil la http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V08/541/30/PDF/V0854130.pdf?OpenElement

[57] De exemplu, în Franţa (Noul Cod de procedură civilă al Franţei art.1477 şi 1500) sau Belgia (Codul judiciar al Belgiei art.1719 alin.(1)).

[58] *Transatlantic Bulk Shipping Ltd. V. Saudi Chatering S.A*., 622 F.Supp., US District Court for Southern District of New York, decizia din 1985, Yearbook of Commercial Arbitration nr. XI, 1986, p. 577-578.

[59] *Glencore Grain Rotterdam B.V. v Shivnath Rai Harnarain Co.,* US Court of Appeals for 9th Circuit, decizia din 2002, Yearbook of Commercial Arbitration nr. XXVII, 2002, p. 927; *Monegasque de Reassurances S.A.M. (MondeRe) v. Nak Naftogaz of Ukraine*, 311 F.3d.488, US Court of Appeals for 2nd Circuit, decizia din 2002, Yearbook of Commercial Arbitration nr. XXVIII, 2003, p.1096.

[60] David W.Feder, *The forum non conveniens dismissal in the absence of the subject-matter juridiction // Fordham Law Review*, 2006, vol.74, 74 3147 (2006), pag.3147-3187, p.3165.

[61] *Sinochem International Co. v. Malay International Shipping Corp*., 549 U.S. 422, la 429, Curtea Supremă a Statelor Unite, decizia din 2007,accesibil la http://laws.findlaw.com/us/000/06-102.html.

[62] William W.Park, *Respecting the New York Convention, ICC International Court of Arbitration Bulletin,* 2007, vol.18/no.2, p.65-77, 73.

[63] *Monegasque de Reassurances S.A.M. (MondeRe) v. Nak Naftogaz of Ukraine*, 311 F.3d.488, US Court of Appeals for 2nd Circuit, decizia din 2002, Yearbook of Commercial Arbitration nr. XXVIII, 2003, p.1096.

[64] *Monegasque de Reassurances S.A.M. (MondeRe) v. Nak Naftogaz of Ukraine*, 311 F.3d.488, US Court of Appeals for 2nd Circuit, decizia din 2002, Yearbook of Commercial Arbitration nr. XXVIII, 2003, p.1096.

[65] International Commercial Disputes Commitee of the Association of the Bar of the City of New York, „Lack of Jurisdiction and forum non conveniens as defences to the enforcement of foreign arbitral awards", accesibil la http://www.nycbar.org/pdf/report/ForeignArbitral.pdf, pag.3, 6-17.

[66] Kronke Herbert, Nacimiento Patricia, Otto Dirk, Christine Port Nicola, *Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards: A Global Commentary on the New York Convention,* Kluwer Law International, Olanda, 2010, p.207.

[67] De exemplu, cazurile Soleimagny, Westcare, Hilmarton.

[68] Căpăţînă Octavian, *Circulaţia transnaţională a sentinţelor-arbitralem // Revista de drept commercial*, 1998, nr.1, p.5.

[69] Albert Jan van den Berg, *Why are some awards enforceable?*, p.291-326, ICCA International Arbitration Congress series, no.12, „New horizons in International Commercial Arbitration and beyond", Kluwer Law International, 2005, p.324-326.

[70] UNCITRAL, Report on the survey relating to the legislative implementation of the Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards (New York, 1958), A/CN.9/656/Add.1, 24 pag., pag. 6, accesibil la http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V08/541/30/PDF/V0854130.pdf?OpenElement.

[71] Legea cu privire la arbitraj a Egiptului din 1994, art.58(3). Legea cu privire la arbitraj a Iordanului din 2001, art.54B.

[72] De exemplu, legislaţiile Norvegiei, Ungariei, Italiei, Germaniei, Georgiei, Austria, Finlanda, Estonia etc.

[73] Codul de procedură civilă al Republicii Moldova, art.470 alin.(7).

[74] VDDS Marc, Confidentiality of Arbitration and the obligation to disclose intormation on listed companies during due diligence investigations, 2003, 20(2), Journal of International Arbitration, 211, 211-216. A.Redfern and others, 32-41, LE Trackman „Confidentiality in international commercial arbitration", 2002, 18(1), Arbitration International, 1, p.,1-18. H.Bagner, „Confidentialiy – a fundamental principle in international commercial arbitration?", 2001, 18(2), Leonila Guglya, „Confidentiality in enforcement phase of international arbitration", VDM Verlag, Saarbrucken 2008, 66 p.

[75] Guglya Leonila, *Confidentiality in enforcement phase of international arbitration*, p.39.

[76] *Television New Zealand Ltd. v. Langely Productions Ltd*., din 2000, 2 NZLR, Quentin Loh Sze On SC, Edwin Lee Peng Khoon,Quentin Sze On Loh,Edwin Peng Khoon Lee, Confidentiality in Arbitration: How Far Does It Extend?, Singapore Academy of Law, 2007, p.40.

[77] *Trade Finance Inc. v. Bulgarian Foreign Trade Bank Ltd.; Commonwealth of Australia v. Cockatoo Dockzard Pty Ltd; Esso Australia Ressources Ltd. v. Plowman*.

[78] Guglya Leonila, *Confidentiality in enforcement phase of international arbitration*, VDM Verlag, Saarbrucken 2008, p.51.

[79] Guglya Leonila, *Confidentiality in enforcement phase of international arbitration*, p.53.

[80] UNCITRAL, Report on the survey relating to the legislative implementation of the Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards (New York, 1958), A/CN.9/656/Add.1, 24 pag., pag. 6, accesibil la http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V08/541/30/PDF/V0854130.pdf?OpenElement

Semnat pentru tipar 4.08.2014. Formatul 60x84 1/8.
Tipar ofset. Coli de tipar conv. 12,0. Tiparul executat la CEP al USM
Tirajul – 650.